
Presentació: Perspectives de la perspectiva

L'enlluernador treball d'Erwin Panofsky *Die Perspektive als «symbolische Form»* aparegut ara fa setanta anys («Vorträge der Bibliothek Warburg», 1924/25, Leipzig-Berlin: 1927, p. 258-330), que interpretava amb un gir copernicà el complex problema històric de la representació espacial —i ho feia mitjançant la construcció d'un aparell crític densíssim, d'una erudició desarmant—, fou segurament el major responsable que l'estudi de la perspectiva desvetllés en la producció intel·lectual successiva l'interès múltiple i en progressió creixent que avui hem de constatar. I ho fou sobretot, potser, d'ençà que el ja vetust text alemany va tenir una renovada i molt més àmplia difusió a través de la traducció italiana, publicada per Feltrinelli el 1961 amb la coneguda nota de Marisa Dalai «La questione della prospettiva».

En són testimoni la multitud inabastable de títols que avui acumula la bibliografia sobre perspectiva, que cerquen de cobrir tot l'arborescent entramat dels problemes que hi conflueixen: figuratius, científics o filosòfics, tècnics o filològics, d'estètica o de psicologia perceptiva, de caràcter teòric o de pràctica artística, considerats en el seu procés històric o bé sincrònicament, des de perspectives disciplinàries diferents i des dels models d'interpretació més variats, sense descomptar les aproximacions interdisciplinàries ni encara menys la polèmica, ja copiosament servida des del mateix escrit de Panofsky —per a bé i per a mal—. Luigi Vagnetti va mirar de fer-ne el balanç, amb voluntat compilatòria i tarannà eclèctic, en el recull bibliogràfic *De naturali et artificiali perspectiva*, publicat el 1979 poc abans de morir, i des de fa temps Kim Veltman va acumulant en suport informàtic una bibliografia que voldria ser completa i que ja és oceànica, o com a mínim sufocant.

Aquí no és el lloc adequat per repassar aquest vast panorama dels estudis empresos fins avui, ni tan sols per esbossar-ne els trets més rellevants, però almenys volem subratllar el fet estimulant de la seva continuïtat i vitalitat, que genera arreu un constant degoteig de treballs elaborats des d'enfocaments molt diversos —com els d'Hubert Damisch, *L'origine de la perspective* (1987), i de Martin Kemp, *The Science of Art* (1990), per citar-ne només un parell de destacats—, o que dóna cos a projectes de gran volada, com l'ambiciosa edició crítica dels escrits de Piero della Francesca ja iniciada per un equip que compta amb la direcció filològica de Cecil Grayson —els primers resultats de la qual es van presentar al congrés sobre Piero celebrat a Arezzo el 1992—. Aquesta vitalitat de les recerques ja havia propiciat l'organització d'un congrés dedicat específicament a la història de la perspectiva, celebrat a Milà el 1977 amb el títol

de «La perspectiva renaixentista, codificacions i transgressions», i les mateixes raons han aconsellat la convocatòria de noves sessions de debat —que tindran lloc a Roma la tardor de 1995—, ara amb un espectre temàtic encara més ampli: «La perspectiva: fonaments teòrics i experiències figuratives de l'Antiguitat al món modern».

La *Revista D'ART*, que periòdicament ha dedicat alguna atenció a la problemàtica perspectiva, ha volgut centrar-hi ara el conjunt de la secció monogràfica amb la publicació d'un aplec d'estudis molt variats —tant per temàtica com per enfocament—, una mostra, en definitiva, de l'interès i de l'esforç de recerca que el tema suscita també entre nosaltres. Enceta el recull monogràfic una interpretació propedèutica del text fundacional d'Alberti, que fixà les bases «científiques» de la perspectiva —i de la pintura— renaixentista. El segueix un estudi il·luminador de la peculiar difusió nordeuropea del sistema perspectiu italià a través del tractat de Viator, vinculat a concepcions «artesanes» de la visió —i de la representació pictòrica—, i en això oposat a Alberti, però no pas mancat d'una determinada teoria que precisament aquí s'ha procurat caracteritzar. El tercer treball examina, a la llum del pensament geomètric contemporani, la perspectiva aplicada a l'escenografia i a l'arquitectura escenogràfica, de la qual n'analitza dos exemples de Bramante i de Borromini. El següent estudi proposa un mètode d'anàlisi de l'estructura espacial del quadre, arran d'una lectura semiòtica de «Las Meninas» de Velázquez. Un altre article, de caràcter bibliogràfic i estadístic, repertoria els llibres de perspectiva presents a les biblioteques conegudes d'artistes espanyols dels segles XVI al XVIII. El sisè treball estudia el paper assignat a la perspectiva en la formació artística al si d'una institució tan significativa com la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando durant l'etapa crítica de recessió del pensament acadèmic i d'irrupció de les noves idees romàntiques. Els dos darrers estudis de la secció monogràfica examinen dos episodis d'espacialitat a-perspectiva singulars, però vinculats a corrents avantguardistes de la pintura del segle XX: El Lissitski i Albert Gleizes.

Joaquim Garriga

En l'habitual secció de «Materials», *D'Art* també enclou, entre d'altres treballs, dues àmplies aportacions documentals: una referida a Catalunya i Nàpols en el segle XVI, i l'altra a l'activitat de l'escultor Pau Costa al Berguedà.

D'altra banda, iniciem aquí una nova secció, «Documents», amb la intenció de publicar diversos textos poc coneguts o no traduïts, clàssics o moderns, que siguin d'interès per a la història, la teoria de l'art o bé l'estètica. En aquesta ocasió es tracta d'un breu treball de Friedrich Schiller datat en 1795, el mateix any de l'edició definitiva de les *Cartes per a l'educació estètica de l'home*, on arran d'un comentari a l'*Almanac de jardineria* hi exposa algunes de les seves idees a propòsit d'aquest art.

Pere Salabert